

Interna energitjänster inom den offentliga sektorn

Denna broschyr har producerats inom ramen för ett europeiskt pilotprojekt där så kallad intern tredjepartsfinansiering testades i Frankrike, Italien, Polen, Sverige, Tyskland och Österrike.

Projektet ”*Testing and Dissemination of Public Internal Performance Contracting Schemes with Pilot Projects for Energy-Efficient Lighting in Public Buildings (PICOLight)*” (SAVE Contract No. 4.1031/Z/02-038/2002) drevs i Sverige av Malmö Stad (Stadsfastigheter i samarbete med Miljöförvaltningen) och Borg & Co AB.

Förutom EU-kommissionen har projektet finansierats av nationella myndigheter och deltagande partners. I Sverige har stöd givits av Energimyndigheten. Samordnare för projektet har varit Wolfgang Irrek och Stefan Thomas vid Wuppertal Institut i Tyskland.

www.iclei-europe.org/?picolight

Produktion: Nils Borg, Borg & Co, Stockholm

Layout och språkgranskning: Yrsa Westerlund,
TypaText, Stockholm

Grafiska illustrationer: Kent Enström, KE Grafisk
Illustrasjon, Oslo

Omslagsbild: Lennart Isaksson, Pressens Bild

Offentliga sektorn kan spara mycket energi

Den offentliga sektorn i Europa gör av med onödigt mycket energi. PROST-studien som publicerades 2003 påvisade att man årligen inom de femton ”gamla” EU-länderna skulle kunna spara energi motsvarande tolv miljarder euro (drygt 100 miljarder kronor) enbart inom den offentliga sektorn. De investeringar som behöver göras skulle snabbt bli mycket lönsamma.

Medvetenheten om hur mycket som faktiskt går att spara är emellertid fortfarande relativt låg. Vilka besparingar är lönsamma, vad krävs för att ersätta gammal teknik med ny? Vanligt är också att offentliga institutioner saknar tillräckligt med kompetent personal för att bedriva ett uthålligt arbete med energibesparingsåtgärder.

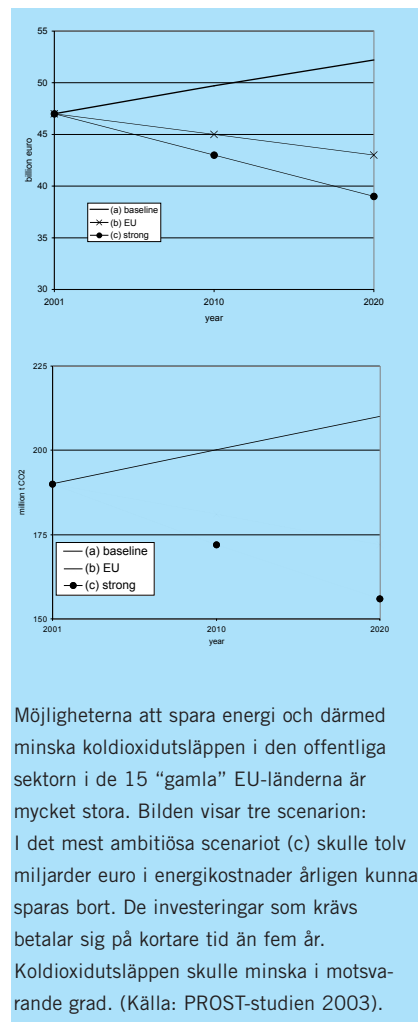
Tredjepartsfinansiering, där specialiserade energitjänstföretag kan stå för såväl finansiering som planering och genomförande, är en möjlighet för offentliga myndigheter som vill spara energi men som inte har tillräckligt med pengar, kunskaper och personella resurser inom den egna organisationen.

En annan möjlighet är så kallade *interna energitjänster*, där någon del

inom en kommun eller myndighet får i uppdrag att leverera tjänster och finansiering till andra delar av förvaltningen där behoven finns. Det är ett sätt att bygga upp egen kompetens som kan finansieras genom minskade energiräkningar.

Externa och interna energitjänster står inte i motsats till varandra, men generellt kan man säga att interna energitjänster ofta verkar fungera bäst för mindre projekt och för löpande småinvesteringar.

Denna broschyr beskriver en del av de erfarenheter som gjorts inom ramen för det så kallade PicoLight-projektet, ett EU-finansierat pilotprojekt som bedrivits i sex länder i syfte att undersöka om interna energitjänster skulle kunna vara en fungerande metod för energieffektivisering i den offentliga sektorns fastighetsbestånd.

Interna energitjänster

Med interna energitjänster (*Public Internal Performance Commitments, PICO*) menar vi här olika åtgärder inom den offentliga sektorns fastighetsbestånd som syftar till att spara energi.

Interna energitjänster kan vara en bra metod för att systematiskt och kostnadseffektivt genomföra lönsamma investeringar för energieffektivisering. Efter att ha identifierat vilka möjligheter och önskemål som finns arbetar man fram ett beslutsunderlag och när beslutet om vilka investeringar man ska

satsa på väl har fattats, är det viktigt att dessa genomförs rationellt och kostnadseffektivt. Interna energitjänster kan även omfatta olika interna finansieringslösningar när så är nödvändigt.

Interna energitjänstprogram består i princip av tre delar:

1. Specifika åtaganden eller mål för energibesparing i fastigheterna. Här beskrivs till exempel målen för förvaltningens framtida energiförbrukning eller vilka procentuella besparingar som

bör uppnås inom en given tidsperiod. Tydliga mål och en klar ansvarsfördelning bör klaras ut redan i början av projektet.

2. Finansieringen av åtgärderna skall säkras. Det finns olika sätt att långsiktigt säkra finansieringen av interna energitjänster. Kapital kan avsättas till en revolverande fond som finansierar investeringar i energieffektivisering. De besparingar man gör återförs till fonden för att sedan finansiera nya effektiviseringsåtgärder.

En annan metod är att öronmärka en viss procentsats av energikostnaderna till energibesparingsåtgärder.

En del offentliga myndigheter väljer att sätta upp mål för vilka åtgärder som ska finansieras och genomföra dessa inom ramen för den normala investeringsbudgeten. Här blir själva målen det främsta verktyget för att åstadkomma investeringarna.

3. En energitjänstenhet som ansvarar för att identifiera och genomföra effektiviseringsprojekt bör inrättas.

Man bör tydligt redovisa energivinster och investeringar så att besparingarna kan öronmärkas till nya investeringar i effektiv energiteknik.

Interna eller externa energitjänster? En jämförelse

Interna energitjänster

- Besparingen är för liten för att motivera transaktionskostnaderna vid externa energitjänster.
- Räntekostnaderna är mycket låga och ökad skuldsättning är möjlig.
- Den egna organisationens kompetens kan användas så att den vinstmarginal och riskpremie som annars skulle gå till en extern tjänseleverantörens istället kan användas till projekt i den egna organisationen.
- Man vill undvika att externa aktörer bara "skummar grädden" och satsar på de kortsiktigt mest lönsamma projekten.

Externa energitjänster

Tredjepartsfinansiering är intressant när:

- Behov finns av extern finansiering, t ex på grund av finansieringsproblem.
- Extern kompetens måste anlitas därför att egen kompetens saknas eller är överutnyttjad.
- Man vill inte ta egna risker, särskilt då garanterade besparingar kan erbjudas.
- Den egna personalen kan utbildas genom samarbete med externa aktörer.
- Personal och andra resurser saknas.

Extern och intern tredjepartsfinansiering

Intern tredjepartsfinansiering (*Public Internal Performance Contracting*) är den mest omfattande formen av interna energitjänster inom den offentliga sektorn. Denna metod används ofta parallellt med externa energitjänster.

I den offentliga sektorn är det vanligt att driftsbudgeten (såsom energikostnader och underhåll) är skild från investeringsbudgeten (som till exempel betalar för nya, och mer energieffektiva armaturer.)

Ofta är det svårt att flytta pengar mellan dessa två konton, vilket dessvärre skapar inläsnings effekter. En organisation med mycket höga energikostnader som i teorin kan räkna hem investeringar i energieffektiv teknik upptäcker kanske att de medel som är avsedda för driften inte kan föras över till investeringar som, totalt sett, skulle kunna ge lägre kostnader. Motivationen hos den som är budgetansvarig att genomföra eventuella besparingar minskar därmed radikalt.

Energitjänster från en extern privat leverantör och tredjepartsfinansiering kan vara en metod att komma runt detta problem. Den externa tjänsteleverantören tar över ansvaret för investeringarna och avgiften som betalas till tjänsteleverantören blir tillsammans

med de återstående energikostnaderna lägre än de energi- och underhållskostnader man tidigare hade (*se fig*).

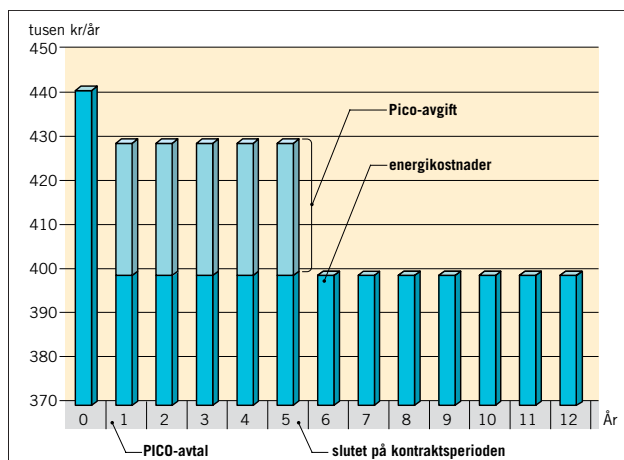
Ibland är det inte möjligt att anlita ett energitjänstföretag. Det kan till exempel bero på att investeringarna är för små eller för svåra att definiera för att de ska bli ekonomiskt intressanta för en extern leverantör. Här kan intern tredjepartsfinansiering vara ett alternativ. I stället för att anlita en extern leverantör tar en enhet inom till exempel en kommun på sig rollen som leverantör av energitjänster till övriga förvaltningar inom samma kommun. Det kan exempelvis vara energiavdelningen på fastighets-

kontoret som får denna uppgift. Den enhet som levererar de interna energitjänsterna tar på sig ansvaret för planering, projektering och entreprenadupphandling (vilket för övrigt ofta är deras uppgift i den dagliga verksamheten).

De besparingar i form av minskade driftskostnader (framförallt energi) som man uppnår används sedan till att betala för investeringen.

Denna metod kan kombineras med ”revolverande” fonder eller andra örönmärkta medel för investeringar i energieffektivisering.

Schematisk illustration av betalningsflöden i ett Pico-arrangemang

Hyresgästen har i stort sett oförändrade avgifter till dess att investeringarna är avbetalda, därefter slår den minskade energikostnaden igenom fullt ut.

Interna energitjänster inom belysningsområdet

Europeiska erfarenheter

Staden Freiburg / Tyskland

Staden Freiburg i Tyskland har sedan början av 90-talet arbetat målmedvetet med energibesparingar i sina förvaltningar och byggnader.

Dessa energibesparingar har dels åstadkommits genom interna energitjänster, dels genom kontrakt med externa energitjänstföretag. Dessutom finansierades ett energitjänstekontrakt för en skola med pengar som satsades av Freiburgs invånare.

Staden Freiburg har utarbetat några tumregler för att avgöra när interna respektive externa energitjänster skall användas:

1. I en fastighet där energikostnaderna understiger 50 000 euro per år (knappt en halv miljon kronor) finansieras och genomförs energitjänsterna av staden i egen regi. Här följer man föregångsstaden Stuttgart som var en av de första som införde ett framgångsrikt system för interna energitjänster. Under 2004 investerade Freiburg runt 1,6 miljoner kronor i olika projekt och minskade därmed sin årliga energiräkning med cirka 350 000 kronor

2. För en fastighet vars årliga energikostnad överstiger 75 000 euro upphandlas i regel ett externt energitjänstföretag.

3. Om energikostnaderna i en fastighet ligger mellan 50 000 och 75 000 euro per år försöker staden slå ihop flera fastigheter till ett objekt som läggs ut på anbud för externa energitjänster.

Staden Jordanów / Polen

I den lilla sydpolska staden Jordanów bestämde kommunfullmäktige att de pengar som sparas genom energieffektiveringsåtgärder ska återföras till nya investeringar i energieffektivisering. Stadens borgmästare ansvarar direkt för att detta beslut genomförs. De första investeringarna i energieffektivisering möjliggjordes genom så kallade mjuka lån för miljöinvesteringar.

Här är det alltså inte frågan om att föra över medel från driftsbudgeten till investeringsbudgeten, däremot är man noga med att bokföra besparingarna så att de kommer nya effektiviseringsprojekt till godo.

I Jordanóws stadshus har energieffektiv belysning installerats med hjälp av Pico-finansiering.

Niguarda Ca' Granda-sjukhuset / Italien

På Niguarda Ca' Granda-sjukhuset har ekonomikontoret ansvaret för energibudgeten, och fastighetsavdelningen ansvarar för den budget som går till löpande underhåll och större renoveringar. Innan Pico-systemet infördes ledde en minskad energinota som resultat av fastighetsavdelningens verksamhet endast till att ekonomiavdelningens energibudget gynnades. Fastighetsavdelningen däremot hade ingenting att vinna på minskad energianvändning.

2005 inrättade sjukhusledningen en så kallad revolverande energieffektiviseringsfond i form av en specifik, ny budgetpost i sjukhusets årliga investeringsplan. Det första kapitaltillskottet till fonden kom från Lombardiet-regionen.

De årliga besparingarna från åtgärderna reserveras av ekonomiavdelningen och överförs till fonden för investeringar i energieffektivisering. Sjukhusets "energy manager" ansvarar för att identifiera nya, lönsamma projekt. Denne samarbetar med chefen för fastighetsavdelningen som beslutar om investeringar från effektiviseringsfonden.

Svenska erfarenheter. Malmöprojektet

I Sverige genomfördes Pico-pilotprojektet i Malmö stad. Syftet var att testa huruvida interna energitjänster passar för svenska förhållanden.

Stadsfastigheter är en oberoende förvaltning som sköter stadens fastigheter. Till skillnad från många andra kommuner har förvaltningen av stadens fastigheter inte lagts i ett särskilt bolag. Stadsfastigheters drifts- och underhållsbudget är inte direkt beroende av budgetanslag från staden. Verksamheten finansieras med hyresintäkter och Stadsfastigheter fattar själv beslut om renoveringar och underhåll. När det gäller tillskott till investeringar i nya byggnader fattar dock stadens politiker beslutet.

I avtalen mellan Stadsfastigheter och deras hyresgäster är energikostnaderna inbakade i hyran. Detta omöjliggör ett formellt Pico-förhållande, där Stadsfastigheter skulle finansiera och genomföra investeringen, och där hyresgästen skulle betala tillbaka den del av elnotan som motsvarar kostnadsminskningen till Stadsfastigheter. Å andra sidan har Stadsfastigheter ett direkt incitament att genomföra energibesparingsåtgärder, eftersom besparingen minskar deras kostnader medan hyrorna förblir oförändrade. En generell nackdel ur energisynpunkt med att ha energikostnaden inbakad i hyran är att de enskilda

förvaltningarna saknar incitament att spara energi: om de till exempel köper in ny utrustning som datorer eller låter dryckesföretag ställa upp automater belastas hyresgästen inte av de ökande energikostnaderna. I stället får Stadsfastigheter och i slutändan skattebetalarna stå för notan.

Stadsfastigheter förvaltar ungefär 1,4 miljoner kvadratmeter byggnadsarea. Man använder en databas för att hålla ordning på alla fastigheter. Här finns information om byggnadstyp, genomförda och planerade renoveringar, energianvändning och abonnerad effekt. Energianvändningen mäts inte för enskilda användningsområden (men för energislagen gas, värme och el) och det är därför svårt att veta hur mycket energi som används till belysning och andra specifika användningsområden. Det sistnämnda gör att t ex belysningsprojekt är svårare att genomföra då man antingen måste uppskatta eller mäta energibesparingen med särskild utrustning. Å andra sidan är inte dessa problem olösliga eller unika för Malmö, men kraven på kompetens och erfarenhet ökar, liksom behovet av bra mallar och pålitliga schablonvärden.

Slutsatserna från Malmöprojektet är ändå att det inte finns några juridiska hinder för interna energitjänster. Just i

fallet Malmö passar dock inte en finansieringslösning efter Picos modell, men i kommuner där energiräkningen debiteras särskilt kan detta övervägas. Men även i en kommun där en Pico-modell inte är tillämplig vad gäller finansiering, är det viktigt att ta fram rutiner och en organisation för ett metodiskt energieffektiviseringsarbete. Det är till exempel angeläget att de besparingar som uppnås genom särskilda investeringar i energieffektivisering kan spåras, så att orsaken till de minskade kostnaderna blir tydlig (för att rättfärdiga vidare investeringar – och undvika dem som är olönsamma i framtiden.)

Det är också viktigt att ta fram enkla rutiner för att hitta de mest lönsamma objekten ur energisparsynpunkt innan man går vidare med en mer genomgripande analys och projektering.

Det kanske viktigaste av allt är att de som ansvarar för fastighetsförvaltningen börjar fokusera på energieffektiviseringsfrågor, och att de i sin tur har stöd uppifrån. Detta stöd måste vara klart definierat och sträcka sig längre än till allmänna målsättningar om energibesparingar. Konkreta besparingsmål bör sättas upp, de bör följas av en beskrivning av hur måluppfyllelsen definieras och vad man är villig att satsa för att uppnå dem.

Den offentliga sektorn i de femton "gamla" EU-länderna skulle årligen kunna spara energi motsvarande tolv miljarder euro (drygt hundra miljarder kronor) enligt PROST-studien som publicerades 2003. De investeringar som behöver göras skulle snabbt bli mycket lönsamma.

Denna broschyr beskriver några av de erfarenheter som gjorts inom ramen för PicoLight-projektet, ett EU-finansierat pilotprojekt som bedrivits i sex länder i syfte att undersöka om så kallade interna energitjänster skulle kunna vara en fungerande metod för sätta fart på energieffektiviseringen i den offentliga sektorns fastighetsbestånd.

Energimyndigheten

Malmö stad

B ● R G ● C ●

